

Intermezzo 3: Nieuwe inventarisaties

128

Ruth Oldham

Golvende landschappen

‘Grondverzet is een van de meest effectieve manieren om het land vorm te geven en de directe omgeving aan te passen aan de menselijke habitat. Grondverzet slaat een brug naar de prehistorie.’¹ Deze aantekening stond op het vierde paneel van Alison en Peter Smithson’s project Burrows Lea Farm, dat ze in 1956 op CIAM 10 presenteerden, terwijl Team 10’s kritische houding ten opzichte van het vooroorlogse modernisme aan het uitkristalliseren was. De toegenomen aandacht voor het grondvlak en voor de manier waarop (grote) gebouwen het aardoppervlak raken, moet worden gezien als onderdeel van een bredere heroriëntatie op een meer contextuele architectuur, één die is verbonden met een bepaalde plek en eerder ‘geworteld’ is dan ‘balanceert’.²

Toen ik op zoek was naar enkele uitvoerige opvattingen over de aanpak van het pas bevrijde grondvlak in de vooroorlogse tabula rasa-stedenbouw stuitte ik op een fragment uit een artikel van Le Corbusier

dat voor het eerst werd gepubliceerd in mei 1929. Hij merkt op dat de ‘immens diepe funderingen van deze kantoorgebouwen de verwijdering van enorme hoeveelheden grond noodzakelijk zullen maken’ en stelt voor om die grond niet op vrachtwagens en schuiten te laden en in de buitenwijken te dumpen, zodat ‘de hele ondergrond van Parijs beetje bij beetje rond de stadsrand wordt opgestapeld’, maar om hem naast de uitgravingen te laten ‘accumuleren’ tot heuvels en die te beplanten met bomen en in te zaaien met gras.³

Hoewel Le Corbusier het idee niet verder schijnt te hebben uitgewerkt, sloegen de twee door hem beschreven verschijnselen wel aan tijdens de wederopbouwperiode na de Tweede Wereldoorlog. In talrijke voorsteden en steden verzezen grote sociale woningbouwprojecten, waarvan de budgetten vaak niet toereikend waren om grote hoeveelheden grond te verwijderen. Pragmatisme bracht veel ontwerpers ertoe om deze aarde als grondstof te gebruiken. Huur een bulldozer en binnen een paar dagen heb je een nieuwe topografische situatie. Het nieuwe reliëf voorzorg in tal van functies, zoals het

1

Alison en Peter Smithson, ‘Burrows Lea Farm, 1956’ in: Alison en Peter Smithson, *The Charged Void: Architecture* (New York: The Monicelli Press, 2001), 133.

2

Alison en Peter Smithson, *The Heroic Period of Modern Architecture* (Londen: Thames & Hudson, 1981), oorspronkelijk verschenen als een geïllustreerd essay in *Architectural Digest* in december 1965.

3

Willy Boesiger en Oskar Stonorov (red.), *Le Corbusier et Pierre Jeanneret: Oeuvre Complète: Vol. 1: 1910-1929* (Parijs: Éditions d’Architecture, 1937), 119.

André Malraux Park in Nanterre, designed by / ontworpen door landschapsarchitect / landscape architect Jacques Sgard, 1971-1979

Intermezzo 3: New Inventories

129

Ruth Oldham

Undulating Landscapes

‘Earth moving is one of the most effective ways of moulding the land to make the immediate environment suit the human habitat. Its use provides a point of contact with pre-history.’¹ This annotation appeared on panel four of Alison and Peter Smithson’s project Burrows Lea Farm, presented at CIAM 10 in 1956 as Team 10’s critical stance towards pre-war modernism was crystallising. Paying closer attention to the ground plane and the way in which (big) buildings met the earth’s surface was part of a wider reorientation towards a more contextual architecture, connected to a particular place, ‘rooted’ rather than ‘poised’.²

In search of some detailed ideas for the treatment of the newly liberated ground plane in pre-war tabula rasa urbanism, I came across an excerpt in an article by Le Corbusier that was first published in May 1929. Noting that the ‘immensely deep foundations of these office buildings will entail the removal of enormous quantities of

soil’, he suggested that instead of loading it onto lorries and barges to be dumped in the suburbs, ‘the result of which little by little the whole of the subsoil of Paris has been piled up around its outskirts’, it could be left to ‘accumulate’ in mounds beside the excavations, which would be planted with trees and sown with grass.³

Though Le Corbusier doesn’t seem to have taken the idea any further, both of the phenomena that he described took hold during the post-war reconstruction boom. In numerous suburbs and towns, vast social housing schemes proliferated, whose budgets often didn’t stretch to the removal of great volumes of soil. Pragmatism led many designers to turn this earth into a resource. Hire a bulldozer and new topographies could be created in a few days. This new relief provided numerous functions, such as structuring circulation and separating cars from pedestrians, or disguising technical installations. It also provided a means to generate playful, audacious landscapes: slopes to roll down, peaks to scale, mounds that, if you stand in the right place, might even make (big) buildings disappear, or the landscape beyond the buildings appear.

1

Alison and Peter Smithson, ‘Burrows Lea Farm, 1956’ in: Alison and Peter Smithson, *The Charged Void: Architecture* (New York: The Monicelli Press, 2001), 133.

2

Alison and Peter Smithson, *The Heroic Period of Modern Architecture* (Londen: Thames and Hudson, 1981), first published as an illustrated essay in *Architectural Digest* in December 1965.

3

Willy Boesiger and Oskar Stonorov (eds.), *Le Corbusier et Pierre Jeanneret: Oeuvre Complète: Vol. 1: 1910-1929* (Paris: Éditions d’Architecture, 1937), 119.

Georges Valbon Park in La Courneuve, designed by / ontworpen door landscape architect / landschapsarchitect Alain Provost, 1970

regelen van het verkeer, het scheiden van auto's en voetgangers en het verbergen van technische installaties. Het was ook een middel om speelse, gewaagde landschappen mee te scheppen: hellingen om naar beneden te rollen, pieken om te beklimmen, heuvels die, zolang je maar op de goede plek stond, zelfs (grote) gebouwen konden doen verdwijnen of het landschap achter die gebouwen zichtbaar konden maken.

Park André Malraux in Nanterre door landschapsarchitect Jacques Sgard
Deze afbeelding van de aanleg van de Belvédère-heuvel in het park André Malraux (1971-1979) in Nanterre stamt uit 1972. Drie grote heuvels, opgetrokken uit ongeveer 1 miljoen m³ grond afkomstig van La Défense, bepalen de noordelijke grens van dit 25 ha grote park. Het is ontworpen door landschapsarchitect Jacques Sgard, wiens aanpak diepgaand werd beïnvloed door lange perioden van studie en reizen in Nederland en Scandinavië (1971-1979, 25 ha, 1 miljoen m³ aarde).

Park Georges Valbon in La Courneuve door landschapsarchitect Alain Provost
Deze afbeelding van het 415 ha grote departementale park Georges Valbon in La Courneuve in de noordelijke Parijse voor-

steden stamt uit 1988. In het begin van de jaren 1970 gebruikte de landschapsarchitect Alain Provost meer dan 15 miljoen m³, uit het centrum van Parijs afkomstige aarde die was vrijgekomen bij de aanleg van het ondergrondse spoorwegknooppunt Les Halles. Er ontstond een volledig nieuwe, kunstmatige topografische situatie met heuvels, valleien, meren en watervallen. Vijftig jaar later is de beplanting volgroeid en de noordelijke hellingen van de heuvels zijn aangenaam bemost (1970, 415 ha, 15 miljoen m³ grond).

Park Jean Verlhac en woningbouwproject Villeneuve in Grenoble door landschapsarchitect Michel Corajoud (CCH)
Michel Corajoud, die eerder met Jacques Simon samenwerkte, legde een park van 20 ha aan (1973) in het hart van een groot, uit 7.000 woningen bestaand woningbouwproject in Villeneuve in het zuiden van Grenoble. Er is daar 120.000 m³ aarde gebruikt om negen afgeronde kunstmatige heuvels te creëren, sommige wel 10 m hoog, voorzien van stroken struikgewas en bomen. De heuvels meanderen over een vlakke gelegen tussen lange woonblokken van tussen de vijf en 25 lagen, tegen de achtergrond van een alpien silhouet van bergtoppen (1968-1973, 20 ha park en 54 ha

Jean Verlhac Park designed by landscape architect Michel Corajoud (CCH) and the Villeneuve housing project in Grenoble / Jean Verlhac Park ontworpen door landschapsarchitect Michel Corajoud (CCH) en het woningbouwproject Villeneuve in Grenoble, 1968-1973

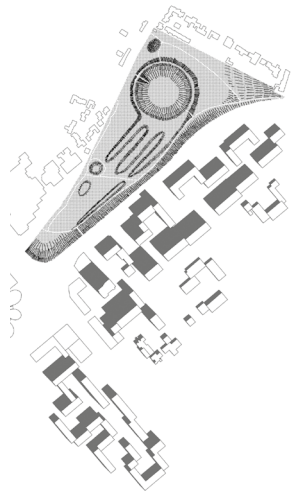

André Malraux Park in Nanterre by landscape architect Jacques Sgard
This image of the creation of the Belvédère hill in the André Malraux Park (1971-1979) in Nanterre was taken in 1972. Three large hills, made with around 1 million m³ of earth from La Défense, define the northern limit of this 25-hectare park designed by landscape architect Jacques Sgard, whose approach was profoundly influenced by long periods of study and travel in the Netherlands and Scandinavia (1971-1979, 25 ha, 1 million m³ earth).

Georges Valbon Park La Courneuve by landscape architect Alain Provost
This image of the 415-hectare Georges Valbon departmental park in La Courneuve in the northern Paris suburbs was taken in 1988. In the early 1970s, using over 15 million m³ of earth extracted in the centre of Paris during the creation of the underground rail interchange at Les Halles, landscape architect Alain Provost created an entirely artificial topography of hills, valleys, lakes and waterfalls. Fifty years on the planting has matured and the northern slopes of the hills are pleasingly mossy (1970, 415 ha, 15 million m³ earth).

Jean Verlhac Park and the Villeneuve housing project in Grenoble by landscape architect Michel Corajoud (CCH)
Michel Corajoud, who had previously worked with Jacques Simon, created a 20-hectare park (1973) at the heart of a vast project of 7,000 housing units at Villeneuve in the south of Grenoble. Approximately 120,000 m³ of earth have been used to create nine rounded artificial hills, some as high as 10 m, latticed with bands of shrubs and trees. The hills wind their way across a plain, between long slabs of housing stepping from five to 25 storeys, and beyond, an alpine skyline of mountain peaks (1968-1973, 20 ha park and 54 ha mixed zone with park and housing, 120,000 m³ earth, 7,000 housing units).

Saint John Perse Park and the ZUP Croix-Rouge in Reims by landscape architect Jacques Simon
For eight days in the summer of 1968, landscape architect Jacques Simon directed a batterie of bulldozers and levellers to sculpt 50,000 m³ of earth, excavated for the adjacent 655-unit Croix-Rouge housing development, in the southern suburbs of Reims. The resulting 'green lung' of the housing estate, the Saint-John Perse Park, is formed of a shallow bowl connected to a

Saint John Perse Park and the ZUP (Zone à Urbaniser en Priorité) Croix-Rouge in Reims, designed by landscape architect / ontworpen door landschapsarchitect Jacques Simon, 1968-1973

gemengd gebied met park en woningen, 120.000 m³ aarde, 7.000 woningen).

Park Saint-John Perse en deZUP Croix-Rouge in Reims door landschapsarchitect Jacques Simon

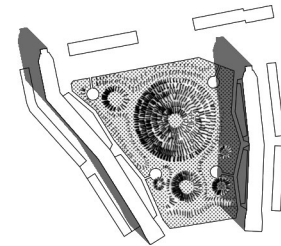
Landschapsarchitect Jacques Simon gaf in de zomer van 1968 acht dagen lang leiding aan een batterij bulldozers en egaliseermachines die 50.000 m³ aarde, uitgegraven voor het uit 655 woningen bestaande aangrenzende woningbouwproject Croix-Rouge in de zuidelijke buitenwijken van Reims, moesten bewerken. Het resultaat, het park Saint-John Perse, de 'groene long' van dit woningbouwproject, bestaat uit een ondiepe kom die verbonden is met een lineaire ruimte die bestaat uit drie lage heuvelruggen. De 4 m hoge rand die de centrale concave grasvlakte omsluit, is beplant met acacia's, berken en esdoorns (1968-1973, 7 ha park en 25 ha gemengd gebied met park en woningen, 50.000 m³ aarde, 655 woningen).

Robin Hood Gardens in Londen door de architecten Alison & Peter Smithson

Het hart van de *stress-free zone* tussen de twee golvende blokken van Robin Hood Gardens in Oost-Londen bestaat uit een 5 m hoge kegelvormige grasheuvel en vijf

kleinere heuvels. Deze *range of hills* bestaat uit ongeveer 5.000 m³ grond en voor de funderingen van de nieuwe gebouwen gewonnen puin — de restanten van de *spiritually dead* negentiende-eeuwse huurkazerne die waren gesloopt om plaats te maken voor het project. Omdat ze tegelijkertijd verwijzen naar prehistorische landvormen, middeleeuwse bouwsels, achttiende-eeuwse landschapsarchitectuur en industriegebieden waren heuvels voor de Smithson's van grote betekenis. De centrale hoofdheuvel is het enige deel van hun project dat — in een sterk gewijzigde vorm — zal blijven bestaan als de huidige sloop en nieuwbouw eenmaal zijn voltooid (1972, 0,8 ha tuin en 1,5 ha voor het hele woningbouwproject, 5.000 m³ grond en puin, 213 woningen).⁴

Vertaling: InOtherWords, Maria van Tol

Robin Hood Gardens in Londen / Londen by / van Alison & Peter Smithson, 1972

linear space made up of of three low ridges. The 4-m-high ridge encircling the central concave expanse of grass is planted with acacia, birch and maple (1968-1973, 7 ha park and 25 ha of mixed zone with park and housing, 50,000 m³ earth, 655 housing units).

Robin Hood Gardens in London by architects Alison and Peter Smithson

A 5-m-high cone-shaped grassy mound, accompanied by five smaller mounds, forms the heart of the *stress-free zone* between the two sinuous blocks of Robin Hood Gardens in East London. This *range of hills* was created with approximately 5,000 m³ of soil (extracted for the new buildings' foundations) and rubble (of the *spiritually dead* nineteenth-century tenement housing demolished to make way for the scheme). Mounds, relating simultaneously to prehistoric landforms, medieval constructions, eighteenth-century landscaping and industrial landscapes, were charged with meaning for the Smithsons. The main central mound is the only part of their project that will remain (in some vastly altered form) once the current demolition and new development is completed (1972, 0.8 ha garden and 1.5 ha for the entire housing project, 5000 m³ earth and rubble, 213 housing units).⁴

⁴ All the terms in italics are taken from an interview with Peter Smithson published in the September 1972 edition of *Architectural Digest*.